

Kauhajoki Podcast-sarjan "Kauhajoen raitilta kuultua" 2.jakso ""Katsaus Kauhajoen historiaan" 2.osan litterointi, jossa vieraana eläkkeellä olevat opettajat Liisa Ruismäki ja Jussi Kleemola.

Puhuja 1

Tervetuloa hyvät kuulijat jälleen jakson katsaukseen Kauhajoen historiaan ja toiseen osaan, ja vieraanamme meillä olivat täällä eläkkeellä olevat opettajat Liisa Ruismäki ja Jussi Kleemola. Jatkamme aiheesta välittömästi seuraavalla kysymyksellä. Äänitämme tätä podcastia tällä hetkellä Kauhajoen opiston päärakennuksessa, ja opisto täyttää ensi vuonna 100 vuotta. Tämä rakennus on sitten hieman nuorempi. Koulutukseen alettiin kiinnittää huomiota 1900-luvun alkupuolella. Miten se näkyi Kauhajoella?

Puhuja 2

Jos minä vastaan siihen. Lähden pohtimaan tätä ensiksi. Kansakoululaitos oli lähtenyt jo liikkeelle 1800-luvulla. Vuonna 1892 oli ensimmäinen kansakoulu. Mutta sitten säilyi pitkään vielä vanhat kiertokoulut, ja tämä kouluverkko oli hyvin harva vielä 1900-luvun alussa. Mutta oli varauduttu kyllä siihen, että kunhan oppivelvollisuuslaki saadaan säädettyä. Minusta on aika mielenkiintoista, että kun ensin soditaan itsenäisyydestä ja ja tapetaan toisiamme niin 5 kansakoulua päätetään perustaa samana vuonna, vuonna 1918, ja heti seuraavana vuonna maamieskoulu.

Puhuja 1

Kun mietitään koulutusta ylipäätään, niin puhutaan isoimmista askeleista eteenpäin sivistyksen suhteen.

Puhuja 2

Tietysti oppivelvollisuus toi mukanaan sen, että piti varustautua siihen, että kouluja perustetaan. Mutta, se tuli vasta 1921 vuonna sitten, mutta siihen oli varauduttu jo aikaisemmin. Sitä säädettiin vuosikausia, sitä oppivelvollisuuslakia, mutta sitä vaan ei saatu, kun ei saatu keisarin nimeä alle keisarivallan aikana.

Puhuja 1

Aivan.

Puhuja 3

Silloin kun tätä oppivelvollisuutta Suomeen säädettiin 1900-luvulta asti, niin se oli vähän hidasta ja nihkeää. Ja niin on minuunkin samalla tavalla tehnyt vaikutuksen, mistä tässä puhuittekin. Suomi oli vaikeuksien jälkeen itsenäistynyt, niin tuli valtava sivistystahto ja se näkyy juuri tällä kaudella niin, että paitsi tämän opiston lisäksi niin se maamieskoulu ja kotitalousoppilaitos perustettiin. Sanotaan kahdenkymmenen perheen omistautumisen ansiosta siinä oli niin kuin sellainen hyvä sivistyksen nyrkki Kauhajoella ja sitten vielä yhteislyseo.

Puhuja 2

Aivan, edistystä tuli nopeasti.

Puhuja 3

Niin.

Puhuja 2

Esimerkiksi seminaareissa niin eihän niissä opetettu mitään muuta kuin suomea. Että se oli tällaisen suomalaisuuden kukoistusaikaa se. 1920-luvulla siihen liittyy sitten tietysti se, että piti olla suomalaista sivistystä ja suomalaista koulutusta ja kaikki tämä. Ja sitten kun tänä päivänä pitäisi aina olla yhteiskunnalta rahaa, niin silloin se raha kerättiin sieltä, mistä se saatiin. Kun Jussi tuossa mainitsi nuo 20 perhettä suurin piirtein niin sehän näiden koulujen - esimerkiksi maamieskoulun ja kotitalousoppilaitoksen - rahoitus meni sillä tavalla, että yksityiset ottivat lainan ja katsoivat itselleen sopivan summan. Takaajia oli niin, että esimerkiksi maamieskoulua perustettaessa niin siellä oli semmoinen 60-70 taloa suurin piirtein kiinnitettyä tai niiden varoja siihen niihin takauksiin sitten.

Puhuja 1

Kyllä eli selkeästi se tahtotila on ollut tosi suuri, koska yksityiset on tällä mittakaavalla lähteneet siihen tukemaan sitä. Ja kyllä se ainakin omasta mielestä on yksi isoimmista syistä, että minkä takia Suomesta on tullut edistynyt sivistysvaltio.

Puhuja 2

Kyllä.

Puhuja 1

Olemme hyvinvointivaltio ja monessa asiassa suhteellisen itsenäisiä kuitenkin. Kun sivistystaso on saatu hyvälle tasolle niin se mahdollistaa niin paljon asioita.

Puhuja 3

Sieltä voi nostaa ihan joitakin nimiäkin esiin. Toi jotenkin viehättävää kuulla että on 20 perhettä jotka ovat olleet aktiivisia niin heitä ei ole koskaan oikein koottu tarkasti esille. Vuonna 1928 Aronkylän kansakoulun opettaja Matti Porkkala kutsui julkisen kokouksen koolle ja päätti perustaa toimikunnan. Tämän yhteislyseon perustamiseksi eli toimikuntaan valittiin nämä samat nimet esiintyvät näissä muissakin kouluhankkeissa. Maanviljelijät AK Kaura, oikein mahti mies, ME Harja, toinen samanlainen. Molemmat olivat kansanedustajiakin ja kaikessa mukana Nestori Raus.

Puhuja 1

Joo.

Puhuja 3

Vilho Nurmela, sitten opettajat Matti Porkkala ja Anna-Liisa Päivärinta, kanttori Anton Tröm, myöhemmin rouva Anni Ahtola sekä rakennusmestari PE Tamminen. Niin että tuo on jotenkin ihailtavaa, että siis loppujen lopuksi pienehkö joukko nosti sivistystasoa. Nykyään kaupungit ryöstävät meiltä koulutuslinjat, joten nyt tarvittaisiin samanlaiset sivistystason kehittäjät asialle.

Puhuja 1

Näinpä. Seuraavaksi voitaisiin hypätä hieman ajassa eteenpäin elikkä. Vuoteen 1939 talvisodan syttyessä Suomen eduskunta siirtyi Kauhajoelle. Miksi paikaksi valittiin Kauhajoki ja miltä tuon ajan eduskunnan toiminta näytti kauhajokilaisten silmin?

Puhuja 3

Jos mä aloitan tuosta Kauhajoen valinnasta. Kun siis marraskuun 30. päivä vuonna 1939 Neuvostoliitto hyökkäsi ja pommitti Helsinkiä. Edustajien parissa oli jo päivän mittaan keskustelua, että mitenkähän eduskunnan työt hoidetaan. Ja myös hallitus mietti eri laitosten siirtämistä ja siinä oli erilaisia näkökulmia, että jääkö Helsinkiin, mennäänkö lähelle Helsinkiä vai muualle maahan. Niin siitä pidettiin sitten illalla Vallilan työväentalolla ylimääräinen kokous ja siellä puhemieshistö vetäytyi erikseen pohtimaan, että mitä tehdään. Oli ollut aloitteellisuutta siirtymisestä, niin kurikkalainen edustaja Juho Koivisto kutsuttiin asiantuntijaksi kertomaan, että mikä olisi sopiva paikka Pohjanmaalla ja Koivisto oli sitten sanonut, että Seinäjoki ei tule oikein kysymykseen juna-asemansa takia, Kauhavalla on lentokenttä ja Lapualla patruunatehdas ja Ilmajoella asevarikkoja.

Puhuja 3

Ja Kurikassa tehtaanpiippuja. Mietittiin, että mikä olisi sellainen turvallinen paikka ilmahyökkäysten kannalta, niin he päätyivät Kauhajokeen ja niin sitten tämä puhemiesneuvosto päätti iltamyöhällä, että eduskunta siirtyy yöllä kello 3.00 lähtevällä erikoisjunalla tuntemattomaan paikkaan. Niin muille sanottiin, vaikka osa eduskunnasta ja virkailijoista tiesi kuitenkin, että se on Kauhajoki. He lähtivät kohti tuntematonta määränpäättä ja monet tietämättömät ihmettelivät pimennettyjen asemien kohdalla, että mihin ollaan menossa ja heille selvisi vasta Seinäjoella, että sieltä käännyttään Suupohjan radalle ja päädytään Kauhajoelle. Se on ollut niin spontaania nopeaa toimintaa, päivällä pommitukset, illalla kokous ja yöllä junaan.

Puhuja 1

Veikkaan, että aika moni kyläläinen tai kaupunkilainen on ihmetellyt, että mitäs täällä nyt tapahtuu?

Puhuja 2

Joo, kyllähän siitä tieto tuli silloin illalla jo tänne Kauhajoelle kun ne Helsingistä lähti. Että kyllä osa ihmisistä sen siinä vaiheessa jo tiesi.

Puhuja 2

Joo.

Puhuja 1

Niin.

Puhuja 1

Toimittaja Vilho Heinämies tuli tekemään radiokatsausta eduskunnasta, niin hän matkusti Vaasaan ja siellä hänen katsauksensa äänitettiin ja se kuului sitten radiosta. Heinämies piti eduskuntakatsauksen, mutta koskaan ei sanottu, että eduskunta on Kauhajoella.

Puhuja 2

Niin aivan, eduskunnan sijainti pidettiin salassa.

Puhuja 1

Eduskunnan saapumisesta Kauhajoelle muodostui iso paikallishistoriallinen merkitys. Eduskunta ei ole toiminut missään muualla Helsingin ulkopuolella kuin Kauhajoella.

Puhuja 2

Aivan, kyllä. Miten käytännön asiat oli järjestetty, missä he majoituivat, söivät, ja miten turvallisuudesta huolehdittiin?

Puhuja 1

Kotitalousopisto oli se pääpaikka, jossa oli päivittäinen ruokailu ja siellä oli kahvila, ja sitten siellä oli lehti- ja oleskeluhuone. Kymmenittäin edustajia majoittui kotitalousopiston tiloihin että sitten asuntolan puolelle. Sitten oli lukuisia matkustajakoteja, yksityiskoteja ja isoja talonpoikaistaloja, joista Liisa kertoikin. Lähistöllä oli lukuisissa paikoissa tätä majoitusta. Ja sitten se vartiointi järjestettiin niin, että maamieskoulun pojat kaivoivat sirpalesuojat sen koulun ympäri. Ja sitten kun tuli ilmahälytyksiä, niin sinne mentiin sitten suojaan. Ja kaikkien kulkuluvat tarkastettiin koulun ovella. Siinä oli omat suojeluskuntalaiset sitten suorittamassa tätä tehtävää.

Puhuja 2

Voin vain kuvitella.

Puhuja 1

Kysyit, että pommitettiinko Kauhajokea, niin ei pommitettu. Juuri tuolloin, kun olivat nämä valtiopäivien päättäjäiset ja seuraavien avajaisten aika, niin oli presidenttikin paikalla. Tänne tuli ihan ilmatorjuntatykki, joten siihen varustauduttiin, mutta siellä oli lumisade, joten ei ollut

vaaraa ilmahyökkäykselle. Mutta kyllä tässä oli potentiaalinen uhka, koska Ylistaroakin pommitettiin.

Puhuja 2

Joo.

Puhuja 3

Aivan.

Puhuja 2

Puhuimme merkittävistä tapahtumista Kauhajoella, niin sen lisäksi täältä on lähtenyt maailmalle tunnettuja henkilöitä. Voisitteko mainita muutamia heistä ja kertoa heidän taustoistaan ja miksi juuri he ovat merkittäviä mielestänne?

Puhuja 3

Agnes Sjöberg, joka oli kuuluisa koko Euroopan tasolla. Agnes Hildegard oli maailman ensimmäisiä naiseläinlääkäreitä Euroopassa, ihan ensimmäinen siihen aikaan. Naisille ei annettu eläinlääkäriskoulutusta, eikä Suomessa koulutettu lainkaan eläinlääkäreitä vielä silloin. Agnes kävi koulunsa Vaasassa ja kirjoitti yksityisesti ylioppilaaksi Kuopiossa. Ensin hänen kotiväkensä oli vähän sitä mieltä, ettei hänen tarvitse ihan ylioppilaaksi asti käydä, mutta Agnes halusi ja lähti opiskelemaan sitten Pietariin. Valmistui siellä vuonna 1909 ja jatkoi Berliinissä. Valmistui eläinlääkäriksi ja väitteli tohtoriksi vuonna 1918. Oli siellä kun ensimmäinen maailmansota käytiin. Hän oli pitkään hoitamassa sotahevosiä, monin tavoin kärsineitä. Hevoset olivat olleet hänen mielenkiinnon kohteitaan ja hän tutki niitä tarkasti. Kun sota päättyi ja oli mahdollista palata, hän tuli Kauhajoelle ja oli täällä kunnaneläinlääkärinä. Välillä hän oli Somerolla ja Närpiössä ja teki pitkiä opintomatkoja Englantiin ja Yhdysvaltoihin. Piti vastaanottoja ja tuli todella tunnetuksi. Seinäjokelaiset ovat yrittäneet omia hänet, kun hän oli sielläkin. Mutta hän piti itseään kauhajokelaisena ja on haudattu tänne. Hän on varmasti todellinen kauhajokelainen uranuurtaja, jota varmaan tarkoitettiin.

Puhuja 2

Kyllä ehdottomasti. Hänestä olen kuullut jonkin verran, edelläkävijä omalla alallaan.

Puhuja 1

Kadunnimiä on Agnes Sjöbergillä sekä Helsingissä että Kauhajoella.

Puhuja 2

Se on iso juttu.

Puhuja 1

Hän on kirjoittanut oman elämäkertansa, ja se on tosi mielenkiintoista luettavaa juuri siinä mielessä, mitä Liisa viittasikin, että niin ahtaassa raossa naiset ovat joutuneet kouluttautumaan.

Puhuja 2

Aivan, hieno saavutus.

Puhuja 1

Jep.

Puhuja 3

Erityisesti hevosten omistajat arvostivat häntä työssään. Jos hän oli miesten kovan kohtelun kohteena opiskeluaikanaan, ei sitten enää työvuosinaan.

Puhuja 2

Hyvä kuulla, että tunnustus tuli lopulta. Oliko jussilla joku toinen henkilö, jonka haluaisit nostaa esiin?

Puhuja 3

Joo, lähempänä nykyaikaa, kulttuurin alalla tämä Panulan musiikkisuku. Heistä nousi suureen maailmankuuluksi kapellimestari ja kapellimestarikouluttaja Jorma Panula. Hän elää edelleen ja pitää yhteyttä Kauhajokeen. Tämän Panulan musiikin kunniaksi on nimetty musiikkiopisto.

Puhuja 2

Aivan.

Puhuja 1

Varsinkin Euroopassa hän on varmasti laajalti tunnettu ja tunnustettu nimi musiikin alalla.

Puhuja 2

Kyllä.